

УДК 37.016
ББК 74.26
Б93

Серія «Мій конспект»
Заснована 2008 року

Бутенко О. С.
Б93 **Захист Вітчизни. Основи медичних знань для дівчат.**
11 клас: навч.-метод. посібник. [Текст] / О. С. Бутенко,
Н. І. Павлюк — Х. : ВГ «Основа», 2017. — 112 с. : табл. —
(Серія «Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-2918-8

Методичний посібник містить конспекти усіх уроків (32 год) та розробки занять у лікувально-оздоровчому закладі (18 год) відповідно до оновленої програми курсу. Зміст матеріалу відповідає найсучаснішим принципам та вимогам щодо надання домедичної допомоги, заснованих на досвіді екстреної та тактичної медицини. Конспект кожного уроку розміщено на окремому відривному аркуші. Є готовим методично грамотно оформленим планом-конспектом уроку, що заощаджує час учителя на планування й оформлення поурочних конспектів. Передбачено місце для записів учителя, що зробить розробку уроку пристосованою для власних особливостей викладання. Розробки окремих занять у лікувально-оздоровчому закладі містять основні знання та практичні вміння, які учні мають удосконалити в ході практики.

Для вчителів, методистів, що викладають курс «Захист Вітчизни».

УДК 37.016
ББК 74.26 2

ISBN 978-617-00-2918-8

© Бутенко О. С., Павлюк Н. І., 2017
© Корягін В. О., макет обкладинки, 2016
© ТОВ «Видавнича група “Основа”», 2017

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

№ з/п	Дата	Тема	Примітки	Домашнє завдання
		РОЗДІЛ 4. МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО (МГП) ПРО ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ Тема 4.1. Основні положення МГП		
1		Урок 1. Основні положення МГП Тема: МГП як галузь міжнародного публічного права. Призначення, сфера застосування МГП. Відмінність МГП від прав людини. Принципи і норми МГП щодо захисту життя, інших прав цивільних осіб, захисту жертв збройних конфліктів. Женевські Конвенції 1949 року і Додаткові протоколи до них 1977 року — основні нормативно-правові акти МГП		
Тема 4.2. Застосування МГП				
2		Урок 2. Застосування МГП Тема: Захист цивільного населення, природного середовища та установок і споруд, які перебувають під захистом МГП. Спеціальний захист окремих категорій цивільного населення: захист жінок у випадку збройного конфлікту. Захист жертв війни — поранених, хворих і осіб, які зазнали аварії корабля. Захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту		
Тема 4.3. Засоби і методи ведення воєнних дій				
3		Урок 3. Засоби і методи ведення воєнних дій Тема: Засоби ведення воєнних дій, що заборонені нормами МГП: конкретні види звичайної зброї невійськової дії і зброї, що спричиняє надмірні страждання й ушкодження. Заборонені методи (способи) воєнних дій у збройних конфліктах. Відповідальність держав і фізичних осіб за порушення міжнародного гуманітарного права		
РОЗДІЛ 2. ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ Тема 2.4. Отруєння. Домедична допомога в разі отруєнь				
4		Урок 4. Поняття про отруту й отруєння. Домедична допомога в разі отруєнь Тема: Поняття про отруту й отруєння. Шляхи потрапляння отрути до організму, шляхи її виведення. Ознаки та класифікація отруєнь. Дія отруйних речовин на організм людини. Характеристика побутових і виробничих отруєнь. Лікарські препарати, засоби і способи для надання домедичної допомоги в разі різноманітних отруєнь		
5		Урок 5. Корозійні отруєння та отрути, що їх спричиняють Тема: Корозійні отруєння та отрути, що їх спричиняють. Домедична допомога в разі отруєння метиловим спиртом, дихлоретаном, парами бензину, хлору, амоніаку, сильними кислотами і лугами		
6		Урок 6. Резорбтивні та нейротропні отруєння Тема: Резорбтивні отруєння, їхні види. Особливості кров'яного отруєння чадним газом, двоокисом вуглецю, метаном і азотом. Явище асфіксії. Домедична допомога в разі отруєння газами. Особливості отруєння солями важких металів, сполуками фосфору та іншими деструктивними речовинами. Особливості функціонального отруєння нейротропними препаратами, алкоголем та нікотином		

№ з/п	Дата	Тема	Примітки	Домашнє завдання
7		Урок 7. Отруєння речовинами, що є хімічною зброєю Тема: Отруєння речовинами, що є хімічною зброєю. Заходи безпеки під час надання домедичної допомоги. Антидоти та їх використання		
8		Урок 8. Отруєння в повсякденному житті. Домедична допомога в разі їх настання Тема: Основні ознаки отруєння й загальні принципи надання домедичної допомоги в разі отруєння неясною їжею, ліками, побутовими речовинами, отрутохімікатами, грибами, отруйними рослинами і ягодами. Опанування засобів домедичної допомоги в разі різноманітних отруєнь		
Тема 2.5. Домедична допомога в разі укусів отруйних змій та комах				
9		Урок 9. Укуси отруйних змій Тема: Укуси отруйних змій. Симптоми загального отруєння від укусу змій. Домедична допомога		
10		Урок 10. Укуси отруйних комах. Ускладнення від укусів Тема: Отруйні комахі та наслідки їхніх укусів. Клінічна картина дії отрути комах. Ускладнення від укусів — анафілактичний шок. Допомога у випадку анафілактичного шоку		
Тема 2.6. Домедична допомога в разі утоплення, тривалого стискання та інших паталогічних станів				
11		Урок 11. Домедична допомога в разі утоплення Тема: Ознаки утоплення людини, домедична допомога при цьому. Дії рятівника під час надання домедичної допомоги в разі утоплення		
12		Урок 12. Домедична допомога в разі тривалого стискання та удуплення людини Тема: Стиснення грудної клітки і кінцівок, наслідки тривалого стиснення для організму людини. Удушення, явище ядухи. Дії рятівника під час надання домедичної допомоги в разі тривалого стискання та удуплення людини. Прийом Хеймліка		
13		Урок 13. Гострий біль у животі Тема: Причини та характерні ознаки гострого болю в животі, домедична допомога. Печінкова і ниркова кольки, домедична допомога		
14		Урок 14. Хвороби серцево-судинної системи Тема: Надання домедичної допомоги в разі інфаркту міокарда, інсульту, гіпертонічного кризу		
15		Урок 15. Епілепсія. Бронхіальна астма Тема: Домедична допомога в разі епілептичних нападів. Надання домедичної допомоги під час нападів бронхіальної астми		
16		Урок 16. Повторення й контроль знань № 1		
РОЗДІЛ 5. ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА В БОЙОВИХ УМОВАХ				
Тема 5.1. Основні принципи надання домедичної допомоги в умовах бойових дій. Тактична медицина				
17		Урок 17. Основні принципи надання домедичної допомоги в умовах бойових дій Тема: Основні принципи надання домедичної допомоги в умовах бойових дій. Індивідуальна аптечка стандарту NATO Improved First Aid Kit		

№ з/п	Дата	Тема	Примітки	Домашнє завдання
Тема 5.2. Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу				
18		Урок 18. Загальні положення надання домедичної допомоги в секторі обстрілу. Переведення пораненого в положення на боці (животі) Тема: Загальні положення надання домедичної допомоги в секторі обстрілу. Переведення пораненого в положення на боці (животі)		
19		Урок 19. Взаємодопомога в зупинці кровотеч у секторі обстрілу Тема: Припинення кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок. Припинення кровотечі з ран верхньої та нижньої кінцівок (взаємодопомога)		
20		Урок 20. Самодопомога в припиненні кровотеч у секторі обстрілу Тема: Припинення кровотечі за допомогою спеціальних джгутів (самодопомога)		
Тема 5.3. Транспортування (переміщення) пораненого в сектор укриття				
21		Урок 21. Поняття про сектор укриття. Транспортування пораненого в сектор укриття двома особами Тема: Поняття про сектор укриття. Транспортування пораненого в сектор укриття двома особами		
22		Урок 22. Транспортування пораненого однією особою в сектор укриття Тема: Транспортування однією особою в положенні лежачи та стоячи		
Тема 5.4. Надання допомоги в секторі укриття				
23		Урок 23. Первинний огляд пораненого, визначення ознак життя Тема: Первинний огляд пораненого, визначення ознак життя		
24		Урок 24. СЛР в секторі укриття. Переведення в стабільне положення Тема: Проведення серцево-легеневої реанімації. Переведення в стабільне положення		
25		Урок 25. Накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт у секторі укриття Тема: Накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт		
26		Урок 26. Традиційні способи припинення кровотеч Тема: Накладання джгута на кінцівки. Припинення кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів (само- та взаємодопомога)		
27		Урок 27. Сучасні принципи припинення кровотеч. Знеболювання в бойових умовах Тема: Припинення кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів (само- та взаємодопомога). Уведення знеболювальних засобів за допомогою шприца-тюбика		
Тема 3.3. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях				
28		Урок 28. Медичні засоби індивідуального захисту Тема: Медичні засоби індивідуального захисту. Аптечка індивідуальна медичного захисту її склад та порядок використання		

№ з/п	Дата	Тема	Примітки	Домашнє завдання
29		Урок 29. Індивідуальні пакети медичного захисту Тема: Індивідуальний протихімічний пакет та його склад. Порядок оброблення шкіри, одягу, взуття. Пакет перев'язувальний індивідуальний та порядок його використання		
30		Урок 30. Споруди укриття Тема: Інженерні споруди, призначені для укриття і тимчасового захисту людей, їх класифікація, обладнання та порядок використання		
31		Урок 31. Евакуаційні заходи Тема: Евакуаційні заходи. Поняття про евакуацію та її види. Принципи і способи здійснення евакуації населення. Підготовка та проведення евакуації населення з небезпечних районів. Порядок розміщення евакуйованого населення в безпечних районах. Організація польового табору		
Тема 3.4. Основи рятувальних та інших невідкладних робіт				
32		Урок 32. Рятувальні та інші невідкладні роботи на промислових об'єктах та в осередках ураження Тема: Характерні види рятувальних робіт. Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт на промислових об'єктах та в осередках ураження		
33		Урок 33. Спеціальне оброблення в осередку ураження Тема: Поняття про дегазацію, дезактивацію та дезінфекцію. Порядок та способи їх проведення. Особиста гігієна в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження. Знезаражувальні речовини і розчини. Санітарне оброблення. Порядок та способи проведення		
34		Урок 34. Повторення й контроль знань № 2		
ЗАНЯТТЯ В ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОМУ ЗАКЛАДІ				
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАТЬ І ДОПОМОГИ				
Тема 1.2. Медична допомога в разі порушення здоров'я людини (4 год)				
35		Тема: Особливості огляду та гігієни хворих і важкопоранених. Засоби догляду за хворими: підкладне коло, підкладне судно. Вимірювання артеріального тиску й температури тіла. Практичне оволодіння засобами догляду за пораненими і лежачими хворими. Ознайомлення з перебігом гострих захворювань органів травлення. Надання до-медичної допомоги. Правила застосування лікарських препаратів		
Тема 1.9. Профілактика інфекційних захворювань (2 год)				
36		Тема: Спеціальні заходи знищення збудників інфекційних захворювань. Поняття про дезінфекцію та її окремі види — дезінсекцію і дератизацію, їх призначення. Завдання профілактичної, поточної і остаточної дезінфекції. Методи дезінфекції, засоби знезаражування. Дезінфекційні засоби, способи їх застосування та об'єкти знезаражування. Приготування робочих розчинів дезінфекційних засобів		

№ з/п	Дата	Тема	Примітки	Домашнє завдання
Тема 1.10. Домедична допомога в разі радіаційних уражень (2 год)				
37		Тема: Медична профілактика: застосування радіозахисних препаратів (аптечки індивідуальної АІ-2 або препаратів, що містять йод). Надання домедичної допомоги в разі радіаційних уражень: використання захисних споруд, одягання захисного одягу, респіраторів, часткове санітарне оброблення, дезактивація одягу і взуття, допомога, залежно від характеру уражень організму людини		
РОЗДІЛ 2. ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ				
Тема 2. 2. Домедична допомога в разі гострих порушень дихання та під час зупинки серця (2 год)				
38		Тема: Основні реанімаційні заходи: підготовка погерілопо до відновлення дихання, зокрема забезпечення прохідності дихальних шляхів (звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів, заподання язика, слизу, води тощо); штучне дихання (примусова вентиляція легень), непрямої масаж серця. Штучний масаж серця одним реаніматором. Штучне дихання різними методами одним реаніматором. Одночасне проведення штучного масажу серця та штучного дихання двома-трьома реаніматорами		
Тема 2.4. Домедична допомога в разі отруєнь (1 год)				
39		Тема: Домедична допомога у випадку уражень сильнодіючими отруйними речовинами. Профілактика ураження отруйними речовинами, що є хімічною зброєю. Заходи безпеки під час надання домедичної допомоги. Антидоти та їх використання. Домедична допомога в разі шлунково-кишкових отруєнь. Негайна допомога у випадку анафілактичного шоку		
РОЗДІЛ 5. ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА В БОЙОВИХ УМОВАХ				
Тема. 5.2. Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу (1 год)				
40		Тема: Само- та взаємодопомога в разі кровотеч у секторі обстрілу. Використання спеціальних джгутів		
Тема 5.3 Транспортування (переміщення) пораненого в сектор укриття (1 год)				
41		Тема: Транспортування однією особою в положенні лежачи. Транспортування в положенні стоячи. Транспортування двома особами		
Тема 5.4 Надання допомоги в секторі укриття (3 год)				
41		Тема: Первинний огляд потерпілого. Проведення серцево-легеневої реанімації. Припинення кровотеч за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів. Використання гемостатичних засобів. Перев'язка поранених у разі поранень різних частин тіла. Іммобілізація в разі ушкодження кісток і суглобів. Уведення знеболювальних засобів за допомогою шприца-тюбика		
Контроль практичних навичок (2 год)				
42		Тема: Контроль навчальних досягнень учнів за темами занять у лікувально-оздоровчому закладі		

Резерв: 2 год.

ПЕРЕДМОВА

Колеги!

Дозвольте запропонувати вам посібник із серії «Мій конспект» для курсу «Захист Вітчизни» (Основи медичних знань для дівчат. 11 клас). Він створений задля максимального полегшення підготовки вчителя до уроку та практичних занять у лікувально-оздоровчому закладі.

Кожний урок розміщено на окремому відривному аркуші і є готовим конспектом уроку. Компонування занять у лікувально-оздоровчому закладі здійснено відповідно до кількості відведених годин на певну тему. Форматування аркуша, а саме наявність стовпчика для нотаток, дозволить учителю внести до уроку чи заняття власні пояснення, акценти, запрограмувати прийоми роботи, додатковий матеріал тощо, що зробить їх абсолютно «власними», пристосованими до запитів, умов і можливостей учителя, окремих класів та бази практичних занять.

Посібник містить конспекти усіх уроків курсу відповідно до програми курсу (тематика, кількість і порядок викладення матеріалу) для потижневого навантаження по 1,5 год. Конспект кожного уроку та заняття містить методично грамотну оформлену «шапку» уроку. Тема неухильно відповідає формулюванню, зазначеному в навчальній програмі. Визначено мету уроку та занять з основних напрямків здійснення освітньої діяльності учителя й учнів — навчальному, розвивальному, виховному. Навчальна мета зумовлена вимогами курсу до основних знань, умінь та навичок учнів, зазначених у програмі. Головна мета навчання предмета Захист Вітчизни, а саме його складовою для дівчат (або юнаків, які за станом здоров'я чи релігійними поглядами звільнені від засвоєння основ військової справи) — розвиток особистості учнів, формування їхньої здоров'я- та життязбережувальної компетентностей, готовності до захисту Вітчизни та дій в умовах надзвичайних ситуацій.

Зазначено тип уроку залежно від найбільш доцільної, на думку авторів, його структури. У переліку обладнання вказано мінімально необхідний комплект засобів навчання. Цей перелік учитель може доповнити залежно від власних можливостей й оснащення школи та бази практики засобами навчання предмета. Зазначені опорні й базові поняття кожного уроку спрямовують учителя на виявлення вже сформованого обов'язкового мінімуму знань учнів як опори, а також акцентують увагу на нові поняття, які слід сформулювати.

«Тіло» конспекту поділено на основні організаційно-методичні етапи відповідно до типу уроку та заняття. Для кожного уроку запропоновано варіант мотивації навчальної діяльності учнів, що містить яскраві приклади подій, ситуацій, цікавих даних тощо, які допоможуть викликати зацікавленість учнів до нових знань й бажання виконати для цього запропоновані вчителем види діяльності, формувати світогляд і громадянську позицію на уроках ЗВ.

Для етапів актуалізації опорних знань та закріплення нових запропоновані запитання й завдання, які спрямовані на виявлення найактуальніших для уроку знань та умінь. Запитання й завдання вчитель на власний розсуд може легко трансформувати залежно від обраного ним прийому роботи, наприклад, провести бесіду, організувати «мозковий шторм» або запропонувати практикум.

Етап підсумку уроку детально не розкритий, оскільки він насамперед залежить від обраних учителем прийомів роботи і може «автоматично вималюватися» в ході діяльності учнів протягом усього уроку. Доцільно провести релаксаційну хвилинку (не всі учні легко сприймають медичну інформацію). Домашнє завдання містить обов'язкове опрацювання параграфа підручника.

Основний етап уроку має детальне планування за змістом навчального матеріалу. Переважно сформульовано визначення ключових понять, зазначено базову інформацію тощо.

Підсумкові уроки за розділами чи окремими темами вчитель звичайно проводить на власний розсуд залежно від рівня можливостей учнів, матеріально-технічного оснащення курсу у школі та власного творчого підходу. Запропоновані завдання різних типів складено у двох варіантах, які вчитель може просто скопіювати й роздрукувати для учнів класу. Протягом навчального року відпрацьовують усі індивідуальні нормативи.

Бажаємо натхнення, успіхів, нових злетів у вашій нелегкій, але найнеобхіднішій справі навчання, розвитку й виховання свідомих, компетентних, відповідальних, людських особистостей, гідного покоління захисників Вітчизни!

Автори

РОЗДІЛ 4. МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО (МГП) ПРО ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

Дата _____

Клас _____

ТЕМА 4.1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ МГП

УРОК 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ МГП

Тема: МГП як галузь міжнародного публічного права. Призначення, сфера застосування МГП. Відмінність МГП від прав людини. Принципи і норми МГП щодо захисту життя, інших прав цивільних осіб, захисту жертв збройних конфліктів. Женевські конвенції 1949 року і Додаткові протоколи до них 1977 року — основні нормативно-правові акти МГП

Мета:

- *навчальна:* ознайомити учнів з МГП як галуззю міжнародного публічного права; систематизувати і поглибити знання про МГП, права людини, принципи і норми захисту життя і прав цивільних осіб та жертв збройних конфліктів;
- *виховна:* виховувати відповідальну громадянську позицію, повагу до прав інших людей, до життя як найбільшої цінності;
- *розвивальна:* розвивати навички роботи з нормативно-правовою літературою.

Тип уроку: формування нових знань, умінь, навичок.

Обладнання: підручник, Женевські конвенції і Додаткові протоколи до них — основні нормативно-правові акти МГП.

Опорні та базові поняття: збройний конфлікт, комбатант, Женевські конвенції, гуманізм.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Дотримання учнями статутних взаємовідносин на уроках із предмета, інструктаж з техніки безпеки.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

- ♦ Чи існують правила ведення війни?
- ♦ Як, на ваш погляд, виникли вислови «лежачого не б'ють», «удар в спину», «Викинути білий прапор»?

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Французький філософ Жан-Жак Руссо відзначав: «Війна — це стосунки не між людьми, але між державами, і люди стають ворогами випадково, не як людські істоти і навіть не як громадяни, а як солдати; не як жителі своєї країни, а як її захисники». «Якщо мета війни — знищення ворожої держави, то інша сторона має право винищувати її захисників, поки вони тримають у руках зброю, але як тільки вони кидають її і здаються, — вони припиняють бути ворогами або інструментом у руках ворогів і знову стають просто людьми, чиї життя не дозволено нікому віднімати».

Закони, що забезпечують захист певним категоріям осіб, можна знайти в давніх персів, греків і римлян, у Давньому Китаї, в Африці й у християнських державах. До цих категорій належали діти і старі, роззброєні воїни і полонені. Право війни почали складати під впливом християнства, ісламу і лицарства. Воно знаходило своє вираження в указах, виданими державцями своїм військам, а також у двосторонніх актах, укладених між сторонами протистояння.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 МГП як галузь міжнародного публічного права

Статут ООН забороняє війну, загрозу застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави, не обмежуючи

її права на самооборону; має право вдатися до колективного застосування сили для відновлення миру.

Процес укладання договорів про норми ведення війни започатковано міжнародними конференціями в Женеві (1864 р.) й Санкт-Петербурзі (1868 р.).

МГП — це сукупність міжнародних норм, що встановлені в результаті домовленостей або існують внаслідок тих чи інших звичаїв. МГП не розглядає питання застосування сили. Воно вступає в дію, коли збройний конфлікт уже виник. МГП часто називають «правом збройних конфліктів» або «правом війни».

2 Відмінність МГП від прав людини

Права людини та норми звичайного життя призначені, щоб не допустити свавілля з боку держави передусім щодо власних громадян.

Норми і механізми МГП застосовують тільки під час збройних конфліктів, мають на меті захистити їхні жертви і розповсюджують свою дію на всі залучені в конфлікт сторони.

Під час збройного конфлікту деякі права людини можуть бути обмежені, натомість гуманітарне право не допускає відступів від своїх положень ніколи і за жодних обставин.

3 Женевські конвенції

Висунуті 1864 року Червоним Хрестом.

Перша (1864) зобов'язує її учасників збирати на полі бою і надавати допомогу пораненим і хворим супротивника, дані про них повідомляти тій державі, на боці якої вони боролися. Напад на медичні установи заборонено.

Друга (1906) стосується поведінки збройних сил не тільки на полі бою, але і на морі.

Третя (1929) установила, що умови Конвенції стосуються не тільки громадян країн, які ратифікували конвенцію.

Четверта (1949) встановлює жорсткі стандарти захисту цивільного населення в місцях військових дій і на окупованих територіях, забороняє військові злочини.

Додаткові протоколи (1977) захищають жертв міжнародних збройних конфліктів і жертв внутрішніх конфліктів.

Особи, які входять до складу збройних сил, що перебувають у конфлікті, є комбатантами (окрім медичного та духовного персоналу). У разі потрапляння під владу іншої сторони стають військовополоненими, що гарантує їм особливий захист.

До МГП відносять низку документів, що забороняють застосування отруйних газів, бактеріологічної, токсичної зброї, засобів впливу на природне середовище, конкретних видів звичайної (осколкова, міни-пастки, протипіхотні міни), запалювальної, засліплювальної зброї; сприяють захисту культурних цінностей у разі збройного конфлікту.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

- ♦ Чи є порушенням МГП та прав людини введення комендантської години? заборона релігійної літератури або служб? примусові роботи зі зведення оборонних укріплень?
- ♦ Назвіть відомі вам випадки порушення Женевських конвенцій у світі, в Україні.

VI. ПІДСУМКИ УРОКУ. РЕЛАКСАЦІЯ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати відповідний матеріал підручника.

ТЕМА 4.2. ЗАСТОСУВАННЯ МГП

Дата _____

Клас _____

УРОК 2. ЗАСТОСУВАННЯ МГП

Тема: Захист цивільного населення, природного середовища та установок і споруд, які перебувають під захистом МГП. Спеціальний захист окремих категорій цивільного населення: захист жінок у випадку збройного конфлікту. Захист жертв війни — поранених, хворих і осіб, які зазнали аварії корабля. Захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту

Мета:

- *навчальна:* ознайомити учнів з усталеними нормами МГП;
- *виховна:* виховувати гуманне ставлення до людей;
- *розвивальна:* розвивати навички роботи з нормативно-правовими першоджерелами.

Тип уроку: формування нових знань, умінь, навичок.

Обладнання: підручник, плакати МГП, Женевські конвенції.

Опорні та базові поняття: цивільна особа, комбатант, Женевські конвенції, Гаазький суд, жертва війни.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

- ♦ Які основи закладені у МГП? Коли вони діють? Чим відрізняються від прав людини?
- ♦ Розгляньте емблеми міжнародної організації Червоного Хреста й Червоного Півмісяця. Зробіть припущення, чому ця емблема має такий колір і форму. Що вона означає? У яких випадках використовується? Що спонукало до її впровадження?

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У зоні АТО в Попасній, внаслідок постійних обстрілів, виникла критична ситуація зі станцією швидкої допомоги. Більшість медиків звільнилися і поїхали в безпечні регіони. Станцію передислокували в селище Комишеваха, що не зазнавало обстрілів, й укомплектували добровольцями з медичною освітою. Після передислокації станції швидкої допомоги бойовики з Первомайська обстріляли Комишеваху з артилерії. Вогонь цілеспрямовано вели по станції швидкої допомоги, пошкоджено було одну з машин. Прокоментуйте з огляду на МГП цю ситуацію.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Захист цивільного населення, середовища та споруд від наслідків збройних конфліктів

Цивільне населення — це особи, які не належать до жодної категорії учасників збройного конфлікту та безпосередньо не беруть участь у воєнних діях.

Не можна застосовувати до цивільного населення жодних заходів фізичного чи морального тиску. Заборонені вбивства, тортури, тілесні покарання, каліцтва, медичні, наукові експерименти, голод серед цивільних як метод ведення війни, терор, грабїж, взяття заручників, використовувати цивільне населення для захисту об'єктів.

Воєнна окупація — це тимчасове захоплення території (частини території) однієї держави збройними силами іншої держави та встановлення військової адміністрації на захопленій території.

Населення окупованої території не можна примушувати до принесення присяги на вірність, до участі в бойових діях, до свідчень про армію. Слід поважати честь, гідність, власність, релігію, сім'ю.

Із тими, хто *hors de combat* (з фр. — «той, що вийшов з ладу»), поводяться гуманно, без дискримінації.

Якщо особу, що перебуває під захистом Конвенції, затримано як шпигуна чи диверсанта, ця особа може бути позбавлена прав, наданими цією Конвенцією.

Сховища, лікарні, джерела водопостачання, греблі, електростанції, запаси продуктів харчування, посіви, скотина, тощо не повинні бути об'єктами воєнного нападу.

Міжнародні розпізнавальні знаки: червоний хрест, червоний півмісяць на білому тлі (медичні знаки), блакитний рівнобічний трикутник на помаранчевому тлі (знак ЦЗ), біло-блакитний щит (знак культурних цінностей), три помаранчевих круги на білому тлі (особливо небезпечні споруди), білий прапор (знак перемов), білий квадрат з червоною діагоналлю (нейтральна зона).

2 Спеціальний захист окремих категорій. Захист жертв війни — поранених, хворих і осіб, які зазнали аварії корабля

Поранені та хворі, особи, які зазнали аварії корабля, інваліди та вагітні жінки перебувають під особливим захистом і користуються особливим шануванням. Цивільні лікарні, колони автомобілів, санітарні поїзди, судна, літальні апарати, призначені виключно для транспортування поранених і хворих, не можуть бути атаковані.

Вільне пропускання посилок з медикаментами, предметами для релігійних обрядів, засобами для дітей, вагітних та породіль.

Діти не мають залишатися напризволяще, їхню освіту слід доручати особам з такими самими культурними традиціями.

Жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, і, зокрема, захисту від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність.

Військовополоненими вважають осіб, які потрапили під владу ворога: особовий склад ЗС, ополчення та добровольці ЗС; партизани; населення неокупованої території, що взялося за зброю та виконує закони та звичаї війни.

Військовополонені не можуть бути піддані фізичному каліченню, науковим і медичним дослідям, повинні бути захищені від насильства та залякування, їм забезпечуються повага особистості та гідності. У полоні зберігається носіння відзнак. Після закінчення війни їх звільняють.

3 Захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту

Додаткові заходи для пам'ятників архітектури, мистецтва, історії, рукописів, книжок, картин; музеїв, бібліотек, архівів, центрів, де зосереджена значна кількість культурних цінностей тощо). Заборонено вивозити їх за кордон.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

У Донецьку бойовики провели полонених українців «коридором ганьби». Які положення МГП були порушені?

3 березня 2014 р. 39-річний Решат Аметов, кримський татарин, провів одноосібну акцію протесту перед будівлею Ради Міністрів Криму в Сімферополі, яка перебувала під охороною «сил самооборони». На відеозаписі видно, як трое чоловіків із «сил самооборони» відводили його геть. Тіло було знайдено майже два тижні потому зі слідами тортур. Які положення МГП були порушені?

Наведіть відомі вам приклади порушення МГП.

VI. ПІДСУМКИ УРОКУ. РЕЛАКСАЦІЯ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати відповідний матеріал підручника.

ТЕМА 4.3. ЗАСОБИ І МЕТОДИ ВЕДЕННЯ ВОЄННИХ ДІЙ

Дата _____

Клас _____

УРОК 3. ЗАСОБИ І МЕТОДИ ВЕДЕННЯ ВОЄННИХ ДІЙ

Тема: Засоби ведення воєнних дій, що заборонені нормами МГП: конкретні види звичайної зброї невибіркової дії і зброї, що спричиняє надмірні страждання й ушкодження. Заборонені методи (способи) воєнних дій у збройних конфліктах. Відповідальність держав і фізичних осіб за порушення міжнародного гуманітарного права

Мета:

- *навчальна:* ознайомити із забороненими методами ведення воєнних дій та наслідками для тих, хто їх використовує; охарактеризувати окремі заборонені засоби ведення воєнних дій;
- *виховна:* виховувати гуманне ставлення до людей, формувати відповідальну громадянську позицію;
- *розвивальна:* розвивати навички усвідомлення прав та обов'язків сторін протистояння, розуміти відповідальність за недотримання чи порушення міжнародних законів.

Тип уроку: формування нових знань, умінь, навичок.

Обладнання: підручник, добірка фото- чи відеоматеріалів про заборонену зброю.

Опорні та базові поняття: касетний снаряд, запальна зброя, тортури, заручник, віроломство, геноцид, парламентар, трибунал.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

- ♦ Чи може жінка бути комбатантом? Чи є порушенням МГП вбивство або поранення жінки-комбатанта?
- ♦ Намалюйте знак, що свідчить про нейтральний і недоторканий статус.
- ♦ Хто такі миротворці? Наведіть приклади участі українців у миротворчих місіях.
- ♦ Чому МГП прирівнює породіль і вагітних до хворих і поранених?
- ♦ Особи, що беруть участь у збройному конфлікті і не досягли 18 років, у полоні мають привілеї. Які?
- ♦ Що таке геноцид? Наведіть приклади.
- ♦ На які види поділяють зброю?

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Прокоментуйте, з точки зору МГП, події чеченської війни. «Буданов на БМП прибув до селища Тангі. Він увійшов у будинок Кунгаєвих, де перебувала Ельза Кунгаєва з чотирма неповнолітніми братами та сестрами. ...Потім Кунгаєву було направлено на територію в/ч 13206. Буданов почав вимагати від Кунгаєвої інформацію про місце перебування бойовиків, наносити тілесні ушкодження і задушив її. Наказав таємно поховати тіло. На слідстві Буданов говорив, що він отримав повідомлення про перебування в будинку жінки снайпера. Згвалтування (а точніше, наруга над трупом за допомогою черешка саперної лопатки) взяв на себе рядовий Олександр Єгоров, хоча ні до цього, ні після жодних психічних відхилень у нього не було».

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Засоби ведення воєнних дій, що заборонені нормами МГП

Засоби ведення війни — зброя й інші засоби, застосовувані збройними силами у війні для заподіяння шкоди і поразки супротивника.

Відповідно до міжнародного права цілком заборонені такі засоби ведення війни:

- вибухові і запальні кулі (1868 р.);
- кулі, що розвертаються або сплющуються в людському тілі (1899 р.);
- отрути й отруєна зброя (1907 р.);
- задушливі, отруйні та інші гази, рідини і процеси (1925 р.);
- біологічна зброя (1925, 1972 рр.);
- засоби впливу на природне середовище, що мають широкі довгострокові наслідки як засоби руйнації, завдання шкоди або заподіяння шкоди іншій державі (1977 р.);
- будь-яка зброя, що наносить ушкодження осколками, що не виявляються в людському тілі за допомогою рентгенівських променів, та ін.
- міни-пастки у вигляді переносного предмета, що здається нешкідливим, або з'єднані з міжнародно визнаними захисними сигналами; хворими, пораненими або мертвими; місцями поховання; медичними об'єктами, устаткуванням або транспортом; предметами явно релігійного характеру; історичними пам'ятниками і т. п. Сторони в конфлікті повинні реєструвати розташування мінних полів;
- запальна зброя (вогнемети, фугаси, снаряди, ракети, гранати, міни, бомби, емкості із запальними речовинами).

2 Заборонені методи (способи) воєнних дій у збройних конфліктах

Методи ведення війни — це способи застосування засобів війни.

Відповідно до міжнародного права, заборонені такі методи ведення війни: зрадницьки вбивати або ранили мирне населення або супротивника; вбивати або ранили супротивника, що здався і склав зброю; повідомляти тому, хто обороняється, що в разі опору пощади нікому не буде; незаконно користуватися парламентарським прапором або прапором держави (нейтральної), що не бере участь у війні, прапором або знаками Червоного Хреста та ін.; примушувати громадян ворожої сторони брати участь у військових діях проти своєї держави; геноцид під час війни; убивство парламентаря й осіб, які його супроводжують; атака, бомбардування або знищення санітарних установ, госпітальних суден, транспортів, літаків, санітарного персоналу; бомбардування, знищення незахищених поселень, історичних пам'ятників, храмів; віроломство.

3 Відповідальність держав і фізичних осіб за порушення МГП

Сторони, які ратифікували Додатковий протокол № 1 до Женевських конвенцій, взяли на себе обов'язок призначати юридичних радників при військових командирах для консультацій щодо положень Конвенцій, навчати особовий склад нормам МГП.

Міжнародний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, був створений 25 травня 1993 р.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

- ♦ Найманці не мають права на статус комбатанта, а найманство — військовий злочин. Доведіть.
- ♦ У чому різниця між найманцем і волонтером (добровольцем)?
- ♦ У якому випадку журналіста можуть позбавити статусу цивільної особи?
- ♦ 28 червня 2001 року колишнього президента Югославії Слободана Мілошевича було передано Гаазькому Міжнародному трибуналу. За що?

VI. ПІДСУМКИ УРОКУ. РЕЛАКСАЦІЯ

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- Опрацювати відповідний матеріал підручника.
- Навести приклади покарання військових злочинців за злочини проти людяності.